

اسلام در روسیه؛ سیاست‌های هویتی و امنیتی

کتاب «اسلام در روسیه؛ سیاست‌های هویتی و امنیتی» اثری از «شیرین تهماسب هانتر» است که با همکاری «جفری تامس» و «الکساندر ملیکیشویلی» نوشته شده است

ایراس: کتاب «اسلام در روسیه؛ سیاست‌های هویتی و امنیتی» اثری از «شیرین تهماسب هانتر» است که با همکاری «جفری تامس» و «الکساندر ملیکیشویلی» نوشته شده است. این اثر را دکتر الهه کولایی استاد علوم سیاسی دانشگاه تهران و عضو گروه مطالعات اوراسیای مرکزی، دکتر سید مطهره حسینی عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی جهاد دانشگاهی و کارشناس ارشد روسیه و اسما معینی دانش‌آموخته مترجمی زبان انگلیسی ترجمه کرده‌اند. نخستین چاپ کتاب «اسلام در روسیه؛ سیاست‌های هویتی و امنیتی» را نشر نی با شمارگان یک‌هزار نسخه در ۸۷۱ صفحه و به بهای ۲۲ هزار تومان در سال جاری منتشر کرده است. این اثر در سه فصل و ۱۱ بخش نتایج رویارویی روسیه با اسلام را می‌کاود. فصل یکم با عنوان «اسلام در روسیه؛ گذشته و حال»، تاریخ اسلام در روسیه تا پایان دوره شوروی را مرور کرده است. این فصل، پیش زمینه ای برای مباحث هویتی در روسیه پس شوروی در فصل دوم با عنوان «سیاست‌های هویت بخشی در فدراسیون روسیه؛ عامل اسلام» است. هر دو فصل اطلاعات بسیار ارزشمندی را درباره مسلمانان روسیه در اختیار خواننده قرار می‌دهد که بسیاری از آنها حاصل پیمایش‌های نویسنده و گروه همکارانش در شهرها و استان‌های مسلمان نشین روسیه است. شمار زیادی از اطلاعات به ویژه درباره نهادهای اسلامی و مساجد نیز از درون اسناد دولتی استخراج شده‌اند. در فصل سوم کتاب، با عنوان «عامل اسلام در روابط خارجی روسیه» به سیاست خارجی روسیه در ارتباط با کشورهای اسلامی پرداخته شده است. این فصل از فضای جامعه شناسی تاریخی-فرهنگی و سیاسی فصول یک و دو بیرون آمده، و در قالب سیاست گذاری خارجی و روابط بین المللی نوشته شده است.

نویسنده اصلی این اثر که کتابش را با حمایت مالی یکی از موسسه‌های آمریکایی و با همیاری تعدادی از دانشجویانش در امریکا و روسیه نوشته است، می‌کوشد وضعیت مسلمانان روسیه را در طول تاریخ این کشور ارزیابی کند و با بیان نحوه ورود اسلام به این سرزمین، فعالیت سیاسی مسلمانان، اماکن مقدس آنان، روحانیون برجسته مسلمانان این منطقه و تأثیرات هویتی آن‌ها را بازگو کند. در پایان نوع تعامل مسلمانان با دولت‌های روسی و بالعکس بررسی شده است. از آنجا که اطلاعات و آثار بسیار اندک و قدیمی درباره مسلمانان روسیه و مناطق هم‌مرز ایران وجود دارد، با شناخت کامل فرهنگ و اقتصاد این منطقه در قالب این آثار ترجمه‌ای می‌توان زمینه‌های توسعه تعاملات فرهنگی را که در زمان تحریم اهمیت به‌سزایی دارد، فراهم آورد.

با توجه به این که اطلاعات و کتاب‌های موجود در ایران درباره وضعیت مسلمانان روسیه بسیار کم و اغلب مربوط به داده‌های تاریخی قدیمی است لازم بود اثری در این زمینه تولید شود که علاوه بر انعکاس، واقعیت منافع ملی ایران را هم تضمین کند. در این حوزه آثاری به زبان‌های گوناگون وجود دارد که از سوی انگلیسی‌ها، آمریکاییان یا اروپایی‌ها پدید آمده است، این آثار در راستای تأمین و تضمین منافع این ملیت‌ها تدوین و تولید شده‌اند اما کتاب «اسلام در روسیه؛ سیاست‌های هویتی و امنیتی» به واسطه آن که نویسنده‌ای ایرانی (شیرین تهماسب - هانتر) دارد که اکنون استاد دانشگاه جرج تاون واشینگتن است، منافع ملی و فرهنگی ایران را لحاظ کرده است. «شیرین هانتر» که نام خانوادگی خود را به واسطه همسرش برگزیده است، رویکردهای ایرانی‌گرایی دارد که در ضمن خط مشی پژوهشی او به خوبی هویداست. او سیاست‌های خارجی روسیه را به‌گونه‌ای بیان کرده است که منافع ملی ایران تضمین شود، از این جهت این کتاب اثر پژوهشی خوب و مفیدی به شمار می‌آید.

عمده‌ترین بحث این اثر بررسی تأثیر هویتی اسلام بر روسیه در گذشته و اکنون است. این مورد نیاز ماست تا بدانیم کشور روسیه با مسلمانان خود چه برخوردی می‌کند و ارتباط این کشور با سایر کشورهای مسلمان چگونه است؟ این کتاب ضمن پاسخگویی به این سوالات اطلاعات مناسبی را در حوزه شناخت این منطقه و ساکنان مسلمان آن ارائه می‌کند، اطلاعاتی که می‌توانند زمینه‌های پژوهش‌های آینده را در حوزه ترجمه و تالیف فراهم سازند.

در پاسخ به اینکه ترجمه چنین آثاری چه ضرورتی دارد؟ باید گفت از شمال ایران تا مرزهای داخلی روسیه را حوزه وسیع و نسبتاً یکپارچه‌ای تشکیل می‌دهد که ساکنان آن دارای ویژگی‌های تقریباً مشترکی‌اند. ساکنان مرزهای جنوبی و شرقی روسیه همه مسلمان‌اند و به زبان ترکی سخن می‌گویند و همگی تحت تأثیر فرهنگ روسیه‌اند در حالی که ما در آثار و مکتوبات‌مان اطلاعات بسیار اندکی در این زمینه داریم و به درستی جمعیت منطقه قفقاز را نمی‌شناسیم، تنها اطلاعات ما مربوط به کتاب‌های قدیمی است و فقط می‌دانیم که این منطقه چند قرن پیش متعلق به ایران بوده است. با اینکه این حوزه از ابعاد گوناگون برای کشور ما حوزه راهبردی به شمار می‌آید، اطلاعات اندکی در این باره داریم. همچنین یافتن کتاب خوبی در این زمینه که متناسب با منافع ملی ما نوشته شده باشد، بسیار دشوار است. با توجه به این مسایل آگاهی از ویژگی‌های ساکنان این منطقه هم مرز با ایران اهمیت به‌سزایی دارد که در قالب تحقیقات و آثار جدید میسر می‌شود.

این کتاب به واسطه داده‌های پیمایشی‌اش زمینه شناخت را در حوزه‌های گوناگون فرهنگی، امنیتی، هویتی و اقتصادی فراهم می‌کند و می‌تواند مشوقی برای تولید کتاب‌های متعددی باشد که اکنون در مراکز تحقیقاتی و آموزشی به آن‌ها نیازمندیم. از آنجایی که روسیه به ویژه منطقه هم مرز ایران که اغلب ساکنان آن مسلمان‌اند حوزه اساسی منافع ملی ایران به شمار می‌آید که از نظر سیاسی و امنیتی اهمیتی به‌سزایی دارد، برای شناسایی ظرفیت‌ها و امکانات متعدد آن نیازمند تحقیقات، ترجمه و تالیف آثار گوناگونیم.